

Тисяча журавлів (стисло)

Ясунарі Кавабата

Тікако Курімото запросила Кікудзі до камакурського храму на чайну церемонію. Вона хотіла познайомити його з однією дівчиною, своєю ученицею. Якось із розмови батьків Кікудзі дізнався про те, що в Тікако є на грудях велика родима пляма, через яку вона не може вийти заміж. Тоді, дитиною, він довго перебував під впливом цієї розмови. Потім ще боявся того, що в нього може з'явитися брат чи сестра, яких будуть годувати грудьми з родимою плямою. Але цього на щастя не сталося — мабуть, батько дбав про це. Потім батько помер. А Тікако так і не вийшла заміж.

Кікудзі спитав у двох дівчат, як пройти до павільйону. Та, що тримала у руці рожеве фуросікі з білим тисячокрилим журавлем, дуже сподобалась йому.

У павільйоні знаходилися самі лише жінки. Тікако вказала йому місце біля сьомзі.

Пізніше вона спитала в Кікудзі, чи сподобалась йому дівчина, дочка Інамури-сана. Нею виявилася саме та, в якій було фуросікі з журавлем.

На церемонії з'явилася також жінка, до якої Тікако ставилася дуже вороже, — пані Оота. Дама прийшла разом із дочкою.

Тікако представила Кікудзі присутнім: "Мітані-сан. Син покійного Мітані-сана". Потім попросила дочку Інамури подати йому чай.

Дівчина приготувала чай і подала чашку Кікудзі. Цю чашку він пам'ятав з дитинства — улюблену чашку батька. На ній був чорний орібе: з одного боку було намальовано чорною фарбою молодий пагін папороті. Пані Оота сказала, що теж хоче випити з цієї чашки. Інамури-сан приготувала чай і для неї.

Після церемонії пані Оота підійшла до Кікудзі й сказала, що хоче якось з ним побачитися. У цю хвилину Тікако покликала хлопця до себе. Вона сказала, щоб він не довіряв Ооті. Жінка знов спитала, чи сподобалась йому Інамури. Кікудзі відповів, що так, але було б краще, якби вони зустрілися в іншому місці — там, де не заважає тінь батька, і де не було б ані Тікако, ані Ооти — колишніх коханок Мітані-сана.

Коли він повертався додому, до нього приєдналась пані Оота. Вона розповіла про те, як батько приходив до них, як добре ставився до її дочки. Мітані-сан навіть подарував дівчині обручку. Попри все, що було в минулому, Кікудзі починав розуміти, чому батько швидко покинув Тікако, а з пані Оотою підтримував стосунки до самої смерті.

Пані Оота була на двадцять років старшою від Кікудзі, але саме з нею він вперше зрозумів, що таке жінка, та й що таке чоловік теж.

Несподівано для себе він розповів, що Тікако запросила його на церемонію, щоб познайомити з дочкою Інамури-сана. Оота скрикнула, почала схвильовано казати, що вона не знала. Навіть заплакала. А перед очами Кікудзі раптом постала дівчина у рожевому фуросікі з тисячокрилим журавлем — і пані Оота вмить здалася йому огидною.

Якось Фуміко, дочка пані Ооти, прийшла до Кікудзі. Вона просила вибачити її матір. Казала, що, можливо, Оота є причиною того, що його батьки так рано померли. Потім вони довго розмовляли, а наприкінці дівчина знов нагадала про чайну церемонію і про К)кіко, дочку Інамурі-сана.

Захід сонця у лісі

Тікако подзвонила Кікудзі на роботу і сказала, що вона в нього — у чайному павільйоні. У цей день його батько завжди влаштовував чайні церемонії. Господарювала у павільйоні завжди Тікако. А після смерті батька мати інколи зачинялася там — Кікудзі відчував, що думки у неї були невеселі. Коли ж мати померла, павільйон було зачинено.

Прийшовши додому, Кікудзі побачив Юкіко. Дівчина сиділа у вітальні, біля галереї. Здавалось, від неї йде якесь сяйво і освітлює усю кімнату.

Наступного дня він знов прийшов до павільйону. На нього нахлинули спогади про Юкіко. Дивлячись на цю скромну дівчину, він відчував огиду до самого себе.

Служниця повідомила, що прийшла пані Оота. Гостя виглядала вимученою хворобою. Вона повідомила, що їй дзвонила пані Курімото й попередила, щоб вона не заважала Кікудзі з Юкіко. Пані Оота крізь сльози просила вибачення і казала, що вона ніколи не бажала нічого поганого. А ще просила про все забути. Він стиснув її в обіймах — вона нагадувала маленьку слабку дитину.

Жінка сказала, що, мабуть, скоро помре і сподівається, що Кікудзі подбає про Фуміко. Потім вона пішла.

За кілька годин подзвонила Фуміко і сказала, що її мати померла. Від паралічу серця. Дівчина просила покликати знайомого лікаря. Почувши це, Кікудзі зрозумів, що Оота вчинила самогубство.

Тінь на сіно

Коли скінчився поминальний тиждень, Кікудзі зайшов до Фуміко. Дівчина зустріла його гостинно і запросила у кімнату. Там він побачив квіти, які надіслав вчора. Вони стояли у вазоні — сіно. У нього Оота любила ставити квіти. Кікудзі схилився перед урною, склавши руки у молитві. Він каявся у своєму гріху і одночасно дякував пані Оота.

Фуміко тихо плакала в нього за спиною. Кікудзі узяв в руки сіно і почав роздивлятися. Дівчина сказала, що він може узяти його на пам'ять про матір.

Фуміко подала чай. Кікудзі помітив, що чашки були парними: одна червона, інша — чорна. Він подумав про те, що після смерті чоловіка пані Оота мабуть пила чай з його батьком — з цих самих чашок. Потім він подивився на дівчину — і побачив у ній її матір. Це було немов прокляття. Фуміко приваблювала його — і він не міг цьому опиратися.

Коли він став прощатися, дівчина винесла йому сіно. І наостанок сказала, щоб він скоріше одружувався і не думав більше про її матір.

Кікудзі поставив у сіно квіти — білі троянди і рожеві гвоздики.

До нього прийшла Тікако. Вона побачила вазон і сказала, що Оота вірно вчинила,

що померла зараз. Інакше вона б його згубила. Тікако попросила дозволу піти до павільйону. А Кікудзі ще довго дивився на квіти. І раптом на рожевому тлі сіно виникла легка тінь — Фуміко, одинока, сумна, в порожньому домі.

Губна помада пані Оота

Прокинувшись, Кікудзі побачив, як служниця ставить квітку в'юнка у підвісну вазу у формі гарбуза. Він подумав, що це гарні квіти для ранкової чайної церемонії (в перекладі з японської в'юнок — асагао, означає "ранковий лик").

Кікудзі подзвонив Фуміко, але йому відповіли, що дівчина переїхала. Тоді він дізнався її новий номер і знов подзвонив. Цього разу Фуміко відповіла. Вона зраділа тому, що Кікудзі сам її знайшов і сказала, що прийде до нього. В неї була чашка, яку дівчина хотіла подарувати чоловікові. На ній буцімто був слід від помади пані Оота.

Але у цей час до Кікудзі прийшла Тікако. Вона сказала, що треба вигнати з дому чари.

Фуміко прийшла, але дізнавшись, що у Кікудзі гості, пішла, сказавши служниці, що прийде іншим разом.

Кікудзі побіг за дівчиною. Наздогнавши її, сказав, що в нього пані Курімото, але, якщо вона хоче, він скаже, щоб Тікако йшла. Дівчина відповіла, що їй однаково. Тоді він запросив її у дім.

Фуміко розгорнула чашку, яку принесла у дарунок Кікудзі. Він дивився на те місце, де червоний колір був трохи густіший, і думав: "Невже це справді слід від помади?" На внутрішньому боці був ледве помітний червоно-коричневий слід... Колір старої губної помади... Колір засохлої червоної троянди... І... колір крові, що колись давно потрапила на білосніжну поверхню... Серце Кікудзі сильно забилося.

Чому Фуміко принесла цю чашку? Дівоча наївність? Чи це вона навмисно — щоб познущатися?

Тікако, що прибиралася у павільйоні, прийшла і попросила дати сіно пані Оота. Адже вони збиралися за чаєм поговорити про матір Фуміко.

Курімото-сан запросила усіх до павільйону. Вона навмисно говорила про майбутнє одруження Кікудзі з Юкіко, і усіляко намагалась образити Фуміко та її матір. Але дівчина не помічала натяків Тікако.

Перед тим як піти, жінка спитала, яку відповідь дасть Кікудзі Інамурі-сан. Той сказав, що він рішуче відмовляється.

Подвійна зірка

Кікудзі провів літню відпустку у приятеля. Повернувшись додому, він відпочивав і згадував дружину та маленьку дитину товариша.

Саме у цей час з'явилась Тікако і повідомила, що і Юкіко, і Фуміко вийшли заміж.

Та коли йому подзвонила Фуміко, то дуже здивувалася, навіщо Курімото-сан таке вигадала. Адже вона тільки поховала матір, тож про заміжжя не може думати. Фуміко запропонувала зустрітися. По дорозі додому Кікудзі постійно шукав її поглядом.

Дівчина чекала його у садочку. Вона була в білій сукні з блакитною оторочкою. А поруч із нею у садочку яріли олеандри — білий і червоний.

Дізнавшись про те, що, за словами Тікако, Юкіко теж вийшла заміж, Фуміко сказала, що цього не може бути.

Служниця принесла листа без марки. Але Фуміко, побачивши цього листа, стала благати Кікудзі, щоб він віддав його. Бо це був лист від неї — і вона не хотіла, щоб чоловік зараз читав його.

Коли сіли за стіл, Фуміко побачила, що Кікудзі п'є з тієї чашки, яку вона подарувала. Вона розповіла йому, що потім жаліла про цей вчинок. Кікудзі, хоча й не одразу, зрозумів, що дівчина хотіла, щоб про її матір нагадували лише бездоганні речі. Такі, як той глек.

Кікудзі сказав, що в його батька є чашка, гірша за цю. Тоді дівчина почала вимагати, щоб він показав її.

"Карацу", — промовила дівчина, коли він приніс стару чашку батька. Вона була маленькою і певно була пристосована для щоденного використання. Але коли обидві чашки поставили поруч, Кікудзі помітив: "Це ж. чоловіча й жіноча чашки!" Але він не сказав, що це — улюблена чашка батька, а те сіно, що подарувала Фуміко, нагадує її матір... Зараз ці чашки були поруч — ніби серця матері Фуміко й батька Кікудзі. Він дивився на ці старовинні чашки, і ніби почуття провини і власного гріха кудись зникало.

Кікудзі запропонував дівчині скористатися цими чашками і влаштувати чайну церемонію. Вона погодилася.

Фуміко почала мити чашки. Вона узяла щіточку, але помітила, що руки тремтять. "Мама не дозволяє приготувати", — сказала дівчина. Кікудзі підійшов до неї і узяв за плечі, допомагаючи підвестися.

Вночі він не міг заснути. Підвівся й пішов до павільйону. В садочку, на кам'яній плиті лежали осколки розбитого сіно — Фуміко кинула чашку на камені вчора.

Він зібрав уламки, приніс додому, загорнув у папір, і сховав у шафу. Потім ліг у ліжку.

Вранці він подзвонив у магазин, де працювала Фуміко. Там йому відповіли, що дівчина ще не з'являлась. Дізнавшись, що її теж не було, маленька дівчина сказала, що вона вранці вирушила у подорож з подругою.

Кікудзі раптом пригадав слова Фуміко: "Смерть у нас за плечима" — і його скуло крижаним холодом. "Вона не може померти", — сказав він у голос. Чи вона так само, як мати, почала боятись своєї прямої, свого гріха? "І вони залишили жити лише Курімото...", — сказав він в обличчя невідомому ворогу.

Кулики на хвилях

Машина оминула гору Ідзу, спустилася до моря й під'їхала до готельного двору.

Порт'є відчинив двері й спитав: "Мітані-сан". "Так", — тихо промовила Юкіко. Вона лише сьогодні вийшла заміж за Кікудзі, тож їй було ще незвично озиватися на прізвище Мітані.

Кікудзі вже збирався зняти взуття, коли порт'є повідомив, що Курімото-сан дала розпорядження, щоб їм відвели "Чайний павільйон". Кікудзі сів просто на підлогу. Вже

рік вони не бачилися з Тікако. Невже вона таки зіграла якусь роль в їхньому одруженні?

Юкіко стояла у кімнаті й дивилась на море. Молодята пішли оглянути чайний павільйон, що приготували саме для них. Там усе нагадувало про Тікако.

Кікудзі неохоче, але завів розмову про цю жінку, що ніби переслідувала його. Він розповів про те, що рік тому Курімото сказала йому, що Юкіко вийшла заміж.

Дівчина відповіла, що, певно це було тоді, коли Тікако прийшла до них з пропозицією від іншого чоловіка. А батько розгнівався і вигнав її, сказавши, що одна сваха не може сватати дівчину за двох різних чоловіків. Щоб помститися, Курімото сказала, що Кікудзі причарували, і розповіла про пані Оота. Інамурі-сан відповів, що його дочка сама зрозуміє, що до чого.

Вони дивилися альбом з фотокартками готелю. Потім Юкіко перевдяглася, щоб скупатися. Коли вона промайнула в дверях, Кікудзі помітив край її кімоно — на ньому були зображені кулики. Кулики на хвилях.

Кікудзі прокинувся серед ночі. Поруч тихо спала Юкіко. Аромат її парфумів, її рівне дихання, її прикраси, навіть кулики на її кімоно — все було дуже рідним, близьким. І все належало йому.

Але з нею все було інакше. З Фуміко та Оотою все відбувалося легко. А з Юкіко він відчував якийсь опір. Можливо, це опиралось його сумління, яке шепотіло, що він не вартий цієї дівчини. Чи ті дві все ще тримали його у полоні?

Йому стало соромно. Адже Юкіко мабуть чекала, боялася... Але він і зараз не міг розбудити її, стиснути в обіймах. З нею він міг бути лише ніжним — не більше.

Вранці вони сиділи на березі, дивилися на море, на дорогоцінні каміння. І мовчали. Бо розмовляти про минуле не хотілося, а у нову роль вони ще не ввійшли.

Потім вони снідали у ресторані, а коли повернулись, Юкіко спитала в Кікудзі, чому він вважає її недосяжною. Він розповів про ту першу зустріч, про аромат її парфумів, про те, що тоді вона стала його мрією. А мрія завжди недосяжна. Він знов пригадав Фуміко. Тоді вона не опиралася. Він просто розтопав її невинність. І тепер не міг вчинити так з чистою, невинною Юкіко.

Наступного дня вони поїхали з готелю. Юкіко дивилась навкруги, і, немов дитина, раділа всьому, що бачила: човнам, зіркам, людям, яких вони бачили... Кікудзі дивися на неї і думав, що цей щасливий день він не забуде ніколи. Він пригадав минулий рік. У ньому боролися два бажання: знайти Фуміко і заволодіти Юкіко. До них інколи долучався спомин про Ооту. Але у важкі хвилини до нього завжди прилітав тисячокрилий журавель. Це була Юкіко.

Вони прибули до готелю "Кавана". Уночі Кікудзі прокинувся від якогось гуркоту. Юкіко стояла біля вікна і дивилась на якісь спалахи над морем. Їй було страшно.

Кікудзі підняв її на руки. Юкіко несміло обхопила його за шию. Він з сумом промовив: "Ні, ні... Я не каліка... Не каліка... Але моє минуле... Бруд... розпуста... Вони заважають мені до тебе доторкнутися..." Юкіко стала у його руках якоюсь важкою, ніби втратила свідомість.

В дорозі, в розлуці

Після повернення із шлюбної подорожі Кікудзі ще раз прочитав листа від Фуміко — перед тим, як спалити його. Дівчина писала про подорож; по те, що вона не біжить від нього, а просто хоче волі. І ще раз просила забути її та матір.

Фуміко поїхала на батьківщину свого батька. Вона зупинилась в дядька, і кожного дня вирушала оглядати місцеві краєвиди. Дівчина писала про все, що бачила. І про те, що вона повинна була щезнути. Потім згадувала їхні зустрічі з Кікудзі. І ту, останню, коли вона втекла. А ще — той день, у своєму дитинстві, коли вона дізналася від Курімото-сан про стосунки матері з батьком Кікудзі. Тоді вона страждала більше, ніж у день смерті матері. Вона була єдиною дитиною. І якось почула, як Мітані-сан сказав, що непогано було б їй мати братика чи сестричку. Фуміко налякалась, гадаючи, що мова йде про майбутню дитину Мітані та її матері. І, мабуть, від того, що в неї не було з ким поговорити, до кого тягнутися, вона потягнулась до нього — чоловіка, якого не мала права кохати. Від цього усі страждання. Дівчина розповідала у листі про свої думки, про те, що карається почуттям провини. А ще — про те, як після їхньої останньої зустрічі вона думала, що буде, якщо вона народить дитину. Певно, вона приховала би це. Бо така в неї — дочки своєї матері — доля.

Коли Кікудзі спалював листа, несподівано прийшла Тікако. Вона сказала, що щаслива від того, що вони з Юкіко разом. Курімото пропонувала свої послуги, але Кікудзі різко відмовився. Він попросив, щоб жінка продала йому чашку, дарунок батька. Коли Тікако пішла за чашкою, він помітив, що руки в нього тремтять, і сірники не запалюються.

Молода сім'я

Юкіко часто сиділа за роялем, замислившись. Вона не грала, а просто сиділа з відсутнім виглядом. Кікудзі помітив це і спитав, може дружині не подобається інструмент. Але він і сам розумів, що справа не в роялі.

Кікудзі й досі постійно відкривав у дружині щось нове, загадкове. Юкіко залишалась для нього таємницею. Може це від того, що він зупинявся лише на обіймах та поцілунках? Утім, схоже, що Юкіко не дуже страждала через це. І йому вже самому почало здаватися, що у таких стосунках між молодятами немає нічого поганого.

Якось, на початку весни, прийшла Тікако і принесла обіцяну чашку. На зауваження Кікудзі, що вона мала принести її у той самий день, жінка відповіла, що ця чашка з весняним малюнком — тож, призначена для весни. Навіщо ж було приносити її взимку?

Коли вона пішла, Кікудзі сказав дружині, що хоче продати цю чашку, а гроші віддати Курімото. Адже у цієї чашки складна доля: спочатку вона належала Ооті, потім батьку, а він подарував її Тікако. Тож буде краще, якщо вона піде далі, минаючи їх: Кікудзі та Юкіко.

Юкіко сказала чоловікові, що її батьки та сестра хочуть приїхати. Але вони не можуть приїхати без запрошення. Кікудзі замислився над словами дружини. Він зрозумів, як вона страждає через те, що їхні стосунки не можна назвати справжнім

шлюбом. І боїться, що батьки здогадаються про це. Він запропонував запросити батьків дружини наступної неділі. Вона з радістю погодилась.

У неділю приїхали батьки Юкіко. Але у той самий час до них прийшла Тікако. Вона намагалась повернути гроші за чашку, яку Кікудзі продав. Жінка дуже сердилася, казала, що він хоче запропонувати їй "отступні". Але він заперечив, сказавши, що чашка належала їй, отже і гроші — їй. Юкіко перервала суперечку, запросивши Тікако до столу.

Коментар

Невловимий образ японської жінки, захват перед красою традиційної кераміки як частини давньої японської культури стають предметом опису в повісті Кавабати Ясунарі "Тисячокрилий журавель". Письменник завжди мріяв про "людину, народжену красою". Він уважав, що той, хто долучається до краси, починає сприймати світ як свій дім, а усіх людей як кращих друзів. Справжня краса несумісна із підлістю і похилістю. Саме тому образ красуні Юкіко не дає проявитися брудним почуттям, що колись були у душі Кікудзі. Ця дівчина ніби очищує усе, чого торкається. Так само, як очищують все навкруги чудові витвори мистецтва, які несуть невмирущу красу крізь роки і століття.

Ще один, можливо, найважливіший мотив цієї повісті — це опис чайної церемонії. Автор намагався не лише передати особливості національної японської культури. Він хотів показати те, що означає цей обряд у високому сенсі. Адже для японців сутність чайного обряду полягає в духовному катарсисі, який, на їхню думку, відбувається під час цієї церемонії. Це таїнство пошуку в духовному світі людини прекрасного, божественного, того, що дає їй відчуття гармонії з навколишнім світом, спокою, радості.